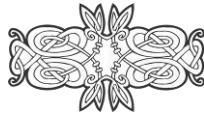

ЕКОНОМІКА І
УПРАВЛІННЯ НАРОДНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ

ECONOMICS
AND MANAGEMENT
OF NATIONAL ECONOMY

УДК 336.22(477)
JEL Classification H21

Варналій Захарій

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
E-mail: vzs1955@gmail.com

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ТА ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Анотація

Вступ. Дієвість податкової системи України є гарантом вирішення соціальних і економічних завдань, які виконує держава на кожному етапі свого історичного розвитку. Особливо це важливо в умовах євроінтеграції та глобалізаційних викликів. В значній мірі цьому сприяло ухвалення та введення з 1 січня 2011 року в дію норм Податкового кодексу України. Водночас, як засвідчила практика, низка проблем, пов'язаних із здійсненням податкового стимулювання підприємницької діяльності, так і залишається невирішеною. Серед основних проблем залишається недосконалість податкової системи України. Слід також зазначити і про відсутність чіткого визначення інституціонально-функціональної структури податкової системи України, низький рівень податкової культури як самих податківців, так і платників податків тощо. Все це об'єктивно диктує необхідність подальшої модернізації податкової системи України.

Методи. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи системного аналізу та теоретичного узагальнення, економічного аналізу й економіко-статистичний метод, метод структурно-логічного аналізу тощо.

Результати. Розкрито сутність та інституціонально-функціональну структуру податкової системи України. Встановлено, що податкова система як полісистемне утворення включає в себе взаємодіючі п'ять підсистем (системи) як певні цілісності, що знаходяться у безпосередніх взаємозв'язках. Запропоновано основні напрями модернізації податкової системи України.

Перспективи. Подальші дослідження в аналізованій сфері доцільно зосередити на більш чіткому та якісному визначенні поняття «податкова система», її інституціонально-функціональної структури (інституціональної архітектоніки) та визначенні конкретних шляхів подальшого реформування податкової системи України в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: інституціонально-функціональна структура, податкова система, система податкового законодавства, система податків і зборів, система податкових органів влади, система адміністрування податків і зборів, система оподаткування.

Вступ.

Податкова система держави має відображати конкретні умови країни: рівень розвитку економіки, соціальної сфери, зовнішньої та внутрішньої політики, традицій народу тощо. У зв'язку з цим структура податкової системи, її основні елементи (підсистеми) повинні бути адекватними саме цим вимогам. Податкова система України, як і будь-якої держави, покликана, передусім,

забезпечувати формування фінансових ресурсів, необхідних державі для виконання взятих на себе функцій (оборона країни, охорона правопорядку і національна безпека, система управління країною, економіка, соціальне забезпечення). Податкова система України розпочала своє становлення в 1991 році, але й до сьогодні цей процес ще не можна визнати завершеним. Постійні зміни, що відбувалися й відбуваються в цій сфері не можна назвати цілісними та системними. Як засвідчує практика, низка проблем, пов'язаних із здійсненням податкового стимулювання підприємницької діяльності, так і залишається невирішеною навіть і після введення з 1 січня 2011 року в дію норм Податкового кодексу України. Серед основних проблем залишається недосконалість податкової системи України, що й визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок у дослідження проблем теорії і практики функціонування податкової системи України зроблено такими вченими, як: В.Л. Андрущенко [1; 14], В.Г. Баранова [15], Л.М. Демиденко [13], О.Т. Замасло [5], Ю.Б. Іванов [7; 17], Н.М. Костіна [18], А.І. Крисоватий [9], М.І. Крупка [10], І.О. Лютий [13], В.М. Мельник [12], І.В. Педь [13], М.В. Романюк [11], Л.П. Сідельникова [18], А.М. Соколовська [19], К.І. Швабій [20] та інших.

Результати їх наукового пошуку мають вагоме теоретичне та практичне значення. В той же час, нестабільний стан національної економіки та постійна трансформація фінансово-економічної системи України обумовлюють необхідність проведення додаткових наукових досліджень в цій сфері, що ще раз підтверджує актуальність обраної тематики.

Незважаючи на підвищений науковий інтерес щодо дослідження податкової системи слід відзначити відсутність комплексного підходу до її вирішення, «якісного» визначення категорій та чіткості у визначенні понять.

Мета.

Метою статті є розкриття сутності податкової системи, її інституціонально-функціональної структури та визначення основних шляхів модернізації податкової системи в Україні.

Методологія дослідження.

Методологія дослідження базується на діалектичному, системному та мережевому підходах до наукового пізнання і загальнотеоретичного осмислення будови та функціонування податкової системи як складової фінансової системи держави, з використанням нового наукового напрямку – інституціональної архітеконики.

Результати.

Податкова система це складне, суперечливе та полісистемне поняття. Дуже часто відбувається ототожнення понять «податкова система», «система податків» та «система оподаткування». Не дивлячись на багато спільного, це не просто різні поняття, це різні системи як з точки зору інституціонально-організаційної будови, так і з структурно-функціонального призначення.

Так, зокрема Педь І.В. стверджує, що податкова система – це законодавчо встановлена у державі сукупність обов'язкових платежів (податків і зборів), що підлягають сплаті юридичними і фізичними особами до бюджетів різних рівнів [13, с. 54].

Такої думки притримується і професор Андрущенко В.Л., на його думку податкова система – це сукупність податків і зборів, обов'язкових платежів, об'єднаних спільною організаційною структурою та нормативно-правовою базою [14].

В той же час Сідельникова Л.П. та Костіна Н.М. крім податкової системи виділяють окремо систему оподаткування та систему податків та зборів [18].

Замасло О.Т. поняття «податкова система» пропонує тлумачити як систему з багаторівневою структурою, яка регламентується нормами фінансового права і складається з податків та зборів, які

справляються у визначеному чинним законодавством порядку, платників податків і уповноважених державних органів, які здійснюють діяльність щодо забезпечення повного та своєчасного надходження обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів [5].

Більш розширене визначення дає професор А.М. Соколовська, яка стверджує, що податкова система як багаторівнева структура включає в себе: податкові відносини; нормативно-правові акти; конкретні форми оподаткування; фіскальні установи [19, с. 15].

Водночас, більшість вітчизняних вчених притримуються визначення поняття «податкова система» як сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, які справляються в установленому законодавством порядку [7; 11; 15].

На наше глибоке переконання, питання якості (чистоти) визначення категоріального апарату та чіткості визначення понять завжди були основою розвитку будь якої науки. На жаль, приходиться констатувати те, що теорія та практика ринкових перетворень в Україні протягом понад 26 років свідчить про недостатній рівень використання інституціональних підходів до вирішення як теоретичних, так і практичних завдань. Щоправда, останнім часом ми спостерігаємо значне підвищення рівня уваги до інституціоналізму як важливого та перспективного сучасного напрямку економічної думки. Так, зокрема, А.А. Гриценко та його однодумці започаткували й розвивають в Україні новий напрям у науці – інституціональну архітектоніку[6].

Згідно підходів розроблених професором А. Гриценком інституціональна архітектоніка є структурою інститутів, яку складають правила, норми, стереотипи, традиції, установи та інші соціальні утворення в їх співвідношеннях із суттю і загальним естетичним планом побудови цілісної соціальної системи. У цьому визначенні відображені і об'єктивні, внутрішньо властиві системі відносини, і значення суб'єктів у перетворюючій діяльності, та необхідність її побудови згідно з внутрішніми закономірностями системи [4, с. 32].

Незважаючи на високий рівень зацікавленості вчених цією тематикою, питання інституціоналізації податкових відносин в Україні не втрачає своєї актуальності. У зв'язку з цим і виникає необхідність у поглибленому дослідженні проблематики інституціональної архітектоніки, яка є (повинна бути) своєрідним „каркасом” для формування (будови) податкової системи України.

В широкому розумінні архітектоніка є головним принципом структурування, систематизації, взаємозв'язку та взаємообумовленості елементів цілого. Тобто, інституціональна архітектоніка – це принцип системоутворення (структурування, систематизації, взаємозв'язку та взаємообумовленості елементів системи).

В економічній теорії саме цей принцип необхідно розглядати як поєднання знань глибокої інституціональної структури, з одного боку, та загальних засад будови цілісної системи інститутів, з іншого боку.

Податкова система, не дивлячись на достатню автономність, як і будь-яка система, знаходиться у постійному взаємозв'язку та взаємодії з іншими системами. Загалом податкову систему оточує велика кількість систем, з якими вона відповідним чином взаємодіє та знаходиться у взаємозв'язку.

Податкова система будучи складовою (елементом) фінансової системи держави є одноранговою незалежною системою на рівні з бюджетною, митною, банківською, борговою, валютною, страховою, фондовою та іншими системами (рис. 1). Податкова система як і фінансова система в цілому, разом з іншими складовими, знаходиться в тісній взаємодії з економічною системою та її складовими: інвестиційна, зовнішньоекономічна, демографічна, соціальна, пенсійна тощо. У процесі свого функціонування податкова система, як і всі інші складові фінансової системи також активно взаємодіє та знаходяться у взаємозв'язку з іншими державними системами (3): політична, правова, інформаційна, інноваційна тощо.

Рис. 1. Інституціонально-функціональна структура податкової системи України*

*Джерело: авторська розробка

Податкову систему як полісистемне явище необхідно розглядати на змістовному та організаційних рівнях. Тому, у широкому розуміння податкова система – це складна система фінансово-економічних відносин, що складаються між державою (державними органами влади та місцевого самоврядування) та платниками податків у процесі перерозподілу створеного продукту. Таким чином, податкова система включає в себе не лише наявну систему податків і зборів та систему оподаткування, але й її інституційно-правове забезпечення, систему адміністрування податків та зборів. Тобто, будова податкової системи обумовлює системний підхід, який передбачає загальність окремих елементів, об'єднаних регулярною взаємодією з тою чи іншою формою управління.

Таким чином інституціонально-функціональна структура податкової системи України включає в себе взаємозалежні *п'ять систем (підсистем)*, які обумовлюють її цілісність: 1) система податкового законодавства; 2) система податків і зборів, як сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів; 3) система органів виконавчої влади, які справляють податки і збори; 4) система адміністрування податків і зборів; 5) система оподаткування (рис. 1).

Кожна з окреслених підсистем може розглядатись самостійно як система, оскільки містить у своєму складі внутрішні складові елементи. Отже, можна стверджувати про ієрархічність податкової системи і представити її у вигляді інституційно-управлінської структури.

Розглянемо всі складові надбудови податкової системи України.

Так, відносно *системи податкового законодавства*, то відповідно до пункту 3.1 статті 3 Податкового кодексу України (ПКУ) податкове законодавство України включає: Конституцію України; Податковий кодекс України; Митний кодекс України; чинні міжнародні договори та угоди, якими регулюються питання оподаткування; нормативно-правові акти з питань оподаткування [16]. У випадках, коли міжнародні договори або угоди передбачають інші правила, ніж ті, що визначено у Податковому кодексі України, застосовуються норми та правила міжнародного договору (рис. 2).

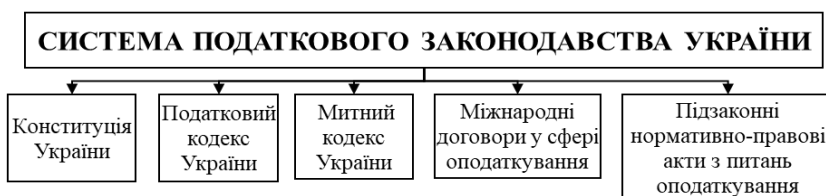

Рис. 2. Структура системи податкового законодавства України*

*Джерело: авторська розробка.

Щодо системи податків і зборів, то це сукупність податків і зборів, це лише одна із складових (підсистема) податкової системи, яка відповідно статті 8 ПКУ включає загальнодержавні (7) та місцеві (4) податки і збори. До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені ПКУ (стаття 9) і є обов'язковими до сплати на усій території України, а саме: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ (стаття 10), рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місяця для паркування транспортних засобів; туристичний збір [16]. Система податків і зборів включає в себе принципи, форми та методи встановлення податків і зборів, а також методичні положення щодо обчислення сплати податків і зборів (рис. 3).

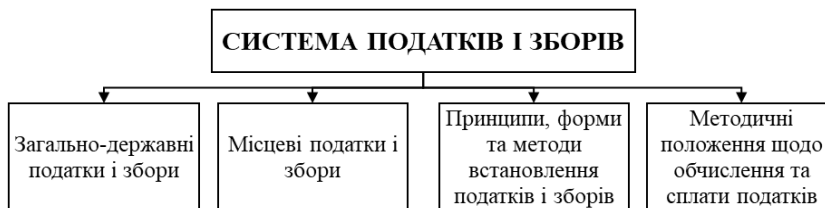

Рис. 3. Структура системи податків і зборів в Україні*

*Джерело: авторська розробка.

Система органів виконавчої влади, що справляють податки і збори – це Державна фіскальна служба України, діяльність якої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Державна фіскальна служба України – це центральний орган виконавчої влади (його територіальні органи), що утворився в результаті трансформації податкових і митних органів України з метою забезпечення реалізації державної політики у фіскальній, митній сфері і сфері адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, розроблення пропозицій щодо забезпечення її формування, а також здійснення контролю за дотриманням законодавства у цій сфері та попередження виявлення, розкриття і усунення правопорушень під час застосування такого законодавства (рис. 4).

Рис. 4. Структура системи органів влади, що забезпечують сплату податків і зборів в Україні*

*Джерело: авторська розробка.

Система адміністрування податків і зборів – це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом, здійснюють відповідну прогностно-аналітичну та масово-роз'яснювальну роботу (рис. 5).

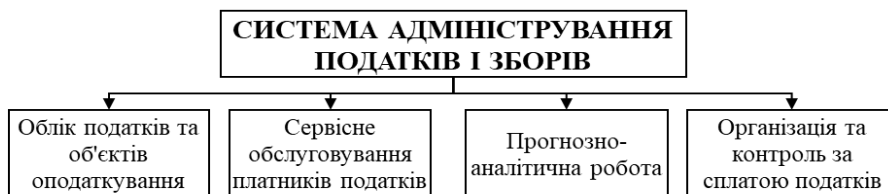

Рис. 5. Структура системи адміністрування податків і зборів в Україні*

*Джерело: авторська розробка.

Система оподаткування виступає базисом всієї податкової системи держави та являє собою законодавчо врегульований процес встановлення та утримання податків у країні, визначення їхніх розмірів і ставок, відповідних об'єктів та кола юридичних і фізичних осіб, що підлягають оподаткуванню, а також порядок сплати податків. Основними складовими системи оподаткування (базису) є: платники податку; об'єкт оподаткування; база оподаткування; ставки податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок сплати податку та подання звітності про обчислення та сплату податку (рис. 6).

Рис. 6. Структурно-функціональна схема системи оподаткування в Україні*

*Джерело: складено автором.

Головною метою системи оподаткування є акумулювання податкових платежів та формування на цій основі доходної частини бюджету щодо фінансового забезпечення державою завдань економічної та соціальної політики. Результатом функціонування системи оподаткування є не тільки наповнення доходної частини бюджету, а також створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки, перерозподіл доходів між різними категоріями населення та багато іншого. Система оподаткування прямо чи опосередковано впливає практично на всі сфери суспільного життя як держави в цілому, так і окремої людини.

Не дивлячись на певні кроки щодо змін, які відбулися та відбуваються, податкова система України все ще залишається недосконалою. Серед головних недоліків треба визначити: по-перше, нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження; по-друге, переважно фіскальний характер системи оподаткування; по-третє, зростання тенденції щодо ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон; по-четверте, постійні, непередбачувані та безсистемні зміни до Податкового кодексу України; по-п'яте, все ще складне та суперечливе адміністрування податків.

В Податковий кодекс України протягом останніх двох років (2016-2017 рр.) були внесені зміни, які частково покращили ситуацію. Проте залишилась низка проблем: 1) у вітчизняному

податковому законодавстві залишилося чимало суперечностей і «прогалин»; 2) обмежено використання тільки окремих схем ухилення від сплати податків; 3) перманентним є дефіцит фіскальних ресурсів; 4) дедалі актуальнішим стає введення ефективних пільгових податкових механізмів заохочення інвестиційно-інноваційної діяльності; 5) завдання формування надійної фінансової бази функціонування органів місцевого самоврядування за рахунок місцевих податків і зборів виконано частково; 6) потрібні подальші кроки для зменшення витрат часу та коштів платників податків на нарахування і сплату податків; 7) однією з найгостріших проблем залишається вдосконалення ризикорієнтованого податкового контролю та налагодження партнерських відносин між податковими органами й платниками податків [12, с. 13].

Необхідно зазначити, що для України наразі процедура оптимізації податкової системи ускладнена, оскільки перевантаження системи оподаткування реформами спричиняє посилення податкового навантаження та ускладнення відносин між платниками податків і державою. Водночас модернізація податкових процесів є основним завданням на поточний період оптимізації всіх складових податкової системи України.

З огляду на залежність ефективності податкової системи загалом від рівня податкового навантаження, встановлення його надмірно високого чи недостатнього рівня, наслідки відчують на собі усі, тому що це спричинить до змін в економіці, вплинувши на рівень ділової активності суб'єктів господарювання, інвестиційну привабливість країни, виконання державою своїх функцій. Важливе значення для України має розробка механізму, що заснований на принципі регресивного оподаткування галузей, які постійно нарощують виробництво продукції, з метою перспективного збуту як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. У цьому контексті суб'єкти господарювання України будуть зацікавлені показувати оподатковувану базу в повному обсязі, за умови, що чим більша сума одержуваного прибутку, тим менша має бути ставка податку. Отже зникає «об'єктивна необхідність» ухилятися суб'єктам господарювання від сплати податків, або йти в тінь [3].

З метою подальшого зменшення інфляційного потенціалу податкової системи доцільно поетапно знижувати ставку податку на додану вартість, це стосується в першу чергу високотехнологічного, наукомісткого, екологічно безпечного виробництва, а також тих галузей, що видобувають природні ресурси тощо.

Необхідно здійснювати всебічну організаційну та відповідну просвітницьку роботу з платниками податків, задля підвищення рівня податкової культури, урегулювати і вдосконалювати інформаційні потоки між платниками податків та органами контролю за їх сплатою, а також обов'язково враховувати соціально-культурні й психологічні особливості громадян України, їх усталені традиції в процесі прийняття рішень у сфері оподаткування. У цьому контексті сплата податків повинна носити обов'язковий характер. Система штрафів і санкцій, громадська думка в нашій країні мають бути сформовані таким чином, щоб несвоєчасна сплата податків або їх несплата були менш вигідні платникові, ніж вчасне і чесне виконання зобов'язань перед бюджетом країни [2].

З метою подальшої модернізації податкової системи та податкових відносин, доцільно переглянути фіскальний характер розробки та регулювання податкової політики, оскільки державний вплив на зобов'язання перед бюджетом підприємницьких структур не має призводити до зниження ефективності діяльності останніх. Саме на підставі податкової політики доступна оптимізація податкових відносин та ефективна реалізація регулюючої функції, що сприяє оптимізації всієї податкової системи України.

Висновки і перспективи.

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що податкова система як полісистемне утворення включає в себе взаємодіючі підсистеми (системи) як певні цілісності, що знаходяться у безпосередніх взаємозв'язках. До структури податкової системи, на нашу думку, входять: система податкового законодавства; система податків і зборів; система відповідних органів

виконавчої влади; система адміністрування податків і зборів; система оподаткування. Кожна із зазначених систем має свою внутрішню структуру, яка формується внаслідок взаємодії її елементів (складових).

З метою підвищення ролі і значення податкової системи країни в прискоренні економічного розвитку України необхідно розробити, а саме головне, ефективно реалізувати податкову політику спрямовану на стимулювання вітчизняного виробництва, інноваційно-інвестиційної діяльності, а також посилення регулюючої і контролюючої функцій держави щодо сплати податків. Враховуючи той факт, що Україна знаходиться в процесі євроінтеграції, особлива увага має приділятися регулюванню фінансово-економічних відносин між державою та підприємницькими структурами, що визначає новий напрям розвитку податкової політики як інструменту модернізації податкової системи в цілому.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що модернізацію податкової системи України необхідно проводити в напрямках конгруентності реформ податкової системи в системі реформ в інших сферах державного управління, врахування зв'язків між суб'єктами податкових відносин, об'єктованості та аналізу актуальності змін, які несуть реформи у сфері податків.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Податкова держава: монографія. Київ, 2016. 304 с.
2. Варналій З.С. Податкова система України: проблеми функціонування та шляхи реформування. *Економіка і регіон*. 2017. № 5 (66). С. 5-9.
3. Варналій З.С., Савич І.В. Сучасний стан та чинники тінізації бюджетних відносин в Україні. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. Випуск 164. С.19-24.
4. Гриценко А.А. Институциональная архитектура: предмет, основные законы, методология. *Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия экономическая*. 2006. Выпуск 103-1. С. 31–37.
5. Замасло О. Т. Податкова система України: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 420 с.
6. Иерархия и сети в институциональной архитектуре экономических систем / под. ред. чл.-кор. НАН Украины А.А. Гриценко. Киев: НАН Украины, Ин-т экон. и прогнозирова. 2013. 580 с.
7. Іванов Ю.Б., Тищенко А.М. Сучасні проблеми податкової політики: Навч. посібник. Харків. 2015. 327с.
8. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року №2222-IV. URL: [www.rada.kiev.ua](http://rada.kiev.ua). (дата звернення: 15.05.2018).
9. Крисоватий А., Сидорович О. Методологічний інструментарій новітньої парадигми оподаткування. *Економічна теорія*. 2014. № 4. С. 36-48.
10. Крупка М.І., Кміть В.М., Паславська Р.Ю. Система адміністрування податків в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 217-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2016_26_2_34. (дата звернення: 15.05.2018).
11. Лютий І. О., Демиденко Л. М., Романюк М. В. та інші. Податкова система : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ. 2009. 456 с.
12. Мельник В.М., Кошук Т.В. Податкова політика України в умовах імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Фінанси України*. 2016. № 7. С. 7-25.
13. Педь І.В. Податкова система: економіко-правова характеристика податків. Навч. посібник. Київ. 2007. 191 с.
14. Податкова система: Навчальний посібник ; за заг.ред. В.С. Андрущенка. Київ. 2015. 416 с.
15. Податкова система: Навчальний посібник ; за ред. В.Г. Баранової. Одеса. 2014. 344 с.
16. Податковий кодекс України від 02.12.10. № 2755 – VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 15.05.2018).
17. Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика: монография ; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. Киев. 2011. 352 с.
18. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. Податкова система : навчальний посібник. Київ. 2012. 576 с.
19. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення: Монографія. Київ.

2004. 454 с.

20. Швабій К.І. Напрями реформування податкової системи в умовах посткризового відновлення економіки України. *Фінанси України*. 2012. № 11. С. 52-58.

Статтю отримано: 16.05.2018 / Рецензування 15.06.2018 / Прийнято до друку: 18.06.2018

Zakharii Varnalii

Doctor of Economics, Professor, Professor
Department of Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
E-mail: vzs1955@gmail.com

TAX SYSTEM OF UKRAINE: INSTITUTIONAL-FUNCTIONAL STRUCTURE AND WAYS OF MODERNIZATION

Abstract

Introduction. Effectiveness of the Ukrainian tax system is the guarantor for solving social and economic tasks performed by the state at every stage of its historical development. This is especially important in the context of European integration and globalization challenges. The adoption and introduction from January 1, 2011 of the rules of the Tax Code of Ukraine contributed to this to a large extent. At the same time, as practice has shown, a number of problems related to the tax incentive of entrepreneurial activity remain unresolved. The imperfection of the tax system of Ukraine remains among the main problems. It should also be noted that there is no clear definition of the institutional and functional structure of the tax system of Ukraine, the low level of tax culture for taxpayers themselves and taxpayers, etc. All this facts objectively dictates the need for further modernization of the tax system of Ukraine.

Methods. General scientific and special methods of system analysis and theoretical generalization, economic analysis, economic and statistical method, the method of structural and logical analysis and others are used in the process of research.

Results. The essence, institutional and functional structure of the tax system of Ukraine are revealed. It has been established that the tax system as a polysystem formation includes interacting five subsystems (systems) as certain integrity, which are in direct interconnections. The main directions of modernization of the tax system of Ukraine are offered.

Discussion. Subsequent studies in the analyzed area should focus on more precise and qualitative definition of the concept "tax system", its institutional and functional structure (institutional architectonics) and the definition of concrete ways of further reformation of the tax system of Ukraine in the context of European integration.

Keywords: institutional and functional structure, tax system, tax law system, system of taxes and fees, system of tax authorities, system of administration of taxes and fees, taxation system.

References

1. Andrushchenko, V.L., & Tuchak, T.V. (2016). *Podatkova derzhava* [Tax State]. Kyiv: Ukraine.
2. Varnalii, Z.S. (2017). Podatkova systema Ukrainy: problemy funktsionuvannya ta shlyakhy reformuvannya [Tax system of Ukraine: problems of functioning and ways of reform]. *Ekonomika i rehion* [Economy and region], 5 (66), 5-9.
3. Varnalii, Z.S., & Savych, I.V. (2014). Suchasnyy stan ta chynnyky tinizatsiyi byudzhetnykh vidnosyn v Ukraini [The current state and factors of shadowing of budgetary relations in Ukraine]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka* [Herald of Taras Shevchenko National University of Kyiv], 164, 19-24.
4. Hritsenko, A.A. (2006). Instytutionalnaya arkhitektonika: predmet, osnovnye zakony, metodolohiya [Institutional architectonics: subject, basic laws, methodology]. *Nauchnye trudy Donetskooho natsionalnoho tekhnicheskoho universiteta. Seriya ekonomicheskaya* [Scientific works of the Donetsk National Technical University. The economic series], 103-1, 31-37.
5. Zamaslo, O.T. (2017). *Podatkova systema Ukrainy: teoriya, metodolohiya, praktyka* [The Tax System of Ukraine: Theory, Methodology, Practice]. Lviv, Ukraine : LNU named after Ivan Franko.
6. Hritsenko, A.A. (Ed.) (2013). *Ierarkhiya i seti v instytutionalnoy arkhitektonike ekonomicheskikh sistem* [Hierarchy and Networks in the Institutional Architecture of Economic Systems]. Kyiv, Ukraine: National Academy of

Sciences of Ukraine, Institute of Economics and forecasters [in Ukrainian].

7. Ivanov, Yu.B., & Tyschenko, A.M. (2015). *Suchasni problemy podatkovoyi polityky* [Modern Problems of Tax Policy]. Kharkiv: Ukraine.

8. Konstytutsiya Ukrainy. (1996). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

9. Krysovatyi, A., & Sydorovych, O. (2014). Metodolohichnyy instrumentariy novitnoyi paradyhmy opodatkovannya [Methodological tools of the latest paradigm of taxation]. *Ekonomichna teoriya* [Economic theory], 4, 36-48.

10. Krupka, M.I., Kmit, V.M. & Paslavskaya R.Yu. (2016). Systema administruvannya podatkiv v Ukraini: stan, problemy ta perspektyvy. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, 26.2, 217-224. <http://nbuv.gov.ua>. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvntlu_2016_26.2_34.

11. Lyutyi, I.O., Demydenko, L.M., Romanyuk M. V. (2009). *Podatkova systema*. Kyiv: Ukraine.

12. Melnyk, V.M & Koschuk, T.V. (2016). Podatkova polityka Ukrainy v umovakh implementatsii Uhody pro asotsiatsiyu z Yevropeyskym Soyuzom [Tax policy of Ukraine in the implementation of the Association Agreement with the European Union]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 7, 7-25.

13. Ped, I.V. (2007). *Podatkova systema: ekonomiko-pravova kharakterystyka podatkiv* [Tax system: economic and legal characteristics of taxes]. Kyiv: Ukraine.

14. Andrushchenko, V.L. (Ed.). (2015). *Podatkova systema* [Tax system]. Kyiv: Ukraine.

15. Baranova, V.H. (Ed.). (2014). *Podatkova systema* [Tax system]. Odessa: Ukraine.

16. Podatkovyy kodeks Ukrainy vid 02.12.10. № 275. *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

17. Mayburov, I.A., & Ivanov, B.B. (Eds.). (2011). *Reformirovanie nalogovykh sistem. Teoriya, metodolohiya i praktika* [Reforming tax systems. Theory, methodology and practice]. Kiev: Ukraine.

18. Sidelnikova, L.P., & Kostina, N.M. (2012). *Podatkova systema* [Tax system]. Kyiv: Ukraine.

19. Sokolovska, A.M. (2014). *Podatkova systema derzhavy: teoriya i praktyka stanovlennya* [The tax system of the state: the theory and practice of formation]. Kyiv: Ukraine.

20. Shvabiy, K.I. (2012). Napryamy reformuvannya podatkovoyi systemy v umovakh postkryzovoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Directions of the reformation of the tax system in the post-crisis economic recovery of Ukraine]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], 11, 52-58.

Received: 05.16.2018 / Review 05.15.2017 / Accepted 06.18.2018

